

Fázové heterogenní rovnováhy

Fáze = homogenní část soustavy, oddělná fyzickým rozhraním, na rozhraní se vlastnosti mění skokem

Rovnováha

- **Tepelná** - T všude stejná
- **Mechanická** - p všude stejný
- **Chemická** - látkové množství jednotlivých složek se nemění, $dG = 0$, chemický potenciál všech složek ve všech fázích je stejný

Podmínka koexistence fází:

mají stejnou G , přechod mezi fázemi $\Delta G = 0$

Gibbsův fázový zákon

Fáze (P) = homogenní část soustavy (vlastnosti, struktura), rozhraní, skoková změna vlastností, skupenství, modifikace (led, He)

P = 1: směs plynů, roztok

P = 2: 1 + nasyc. g, nasycený roztok + pevná látka

Složka (C) = čistá látka

Počet složek = minimální počet čistých látek, CaCO_3 , CO_2 , CaO

Stupeň volnosti (V) = parametry soustavy p, T, c

Počet stupňů volnosti = lze měnit aniž by se změnil počet P

Chemický potenciál

$$\mu_i = \left(\frac{\partial G}{\partial n_i} \right)_{T, p, n_j}$$

Pro popis soustav, u kterých se mění složení

Rozdíl v chemickém potenciálu vede k chemické reakci, difuzi,..

Chemický potenciál každé složky ve všech koexistujících fázích je stejný.

Gibbsův fázový zákon

- Každá fáze potřebuje $C-1$ údajů o složení (molární zlomky) plus T a p k popsání stavu, celkově $P(C-1) + 2$ stavových proměnných
- Pro každou složku platí $P-1$ rovnovážných podmínek $\mu(\alpha) = \mu(\beta)$ rovnost chemických potenciálů celkem $C(P-1)$ podmínek
- Počet stupňů volnosti je počet proměnných minus počet podmínek $V = P(C-1) + 2 - C(P-1)$
- $V = C - P + 2$

Gibbsův fázový zákon

$$P + V = C + 2$$

Fáze (P)

Stupně volnosti (V)

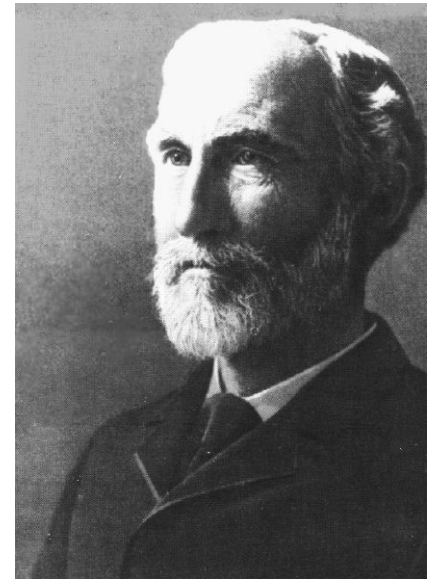
Složky (C)

Pro $C = 1$

$V = 2$ plocha

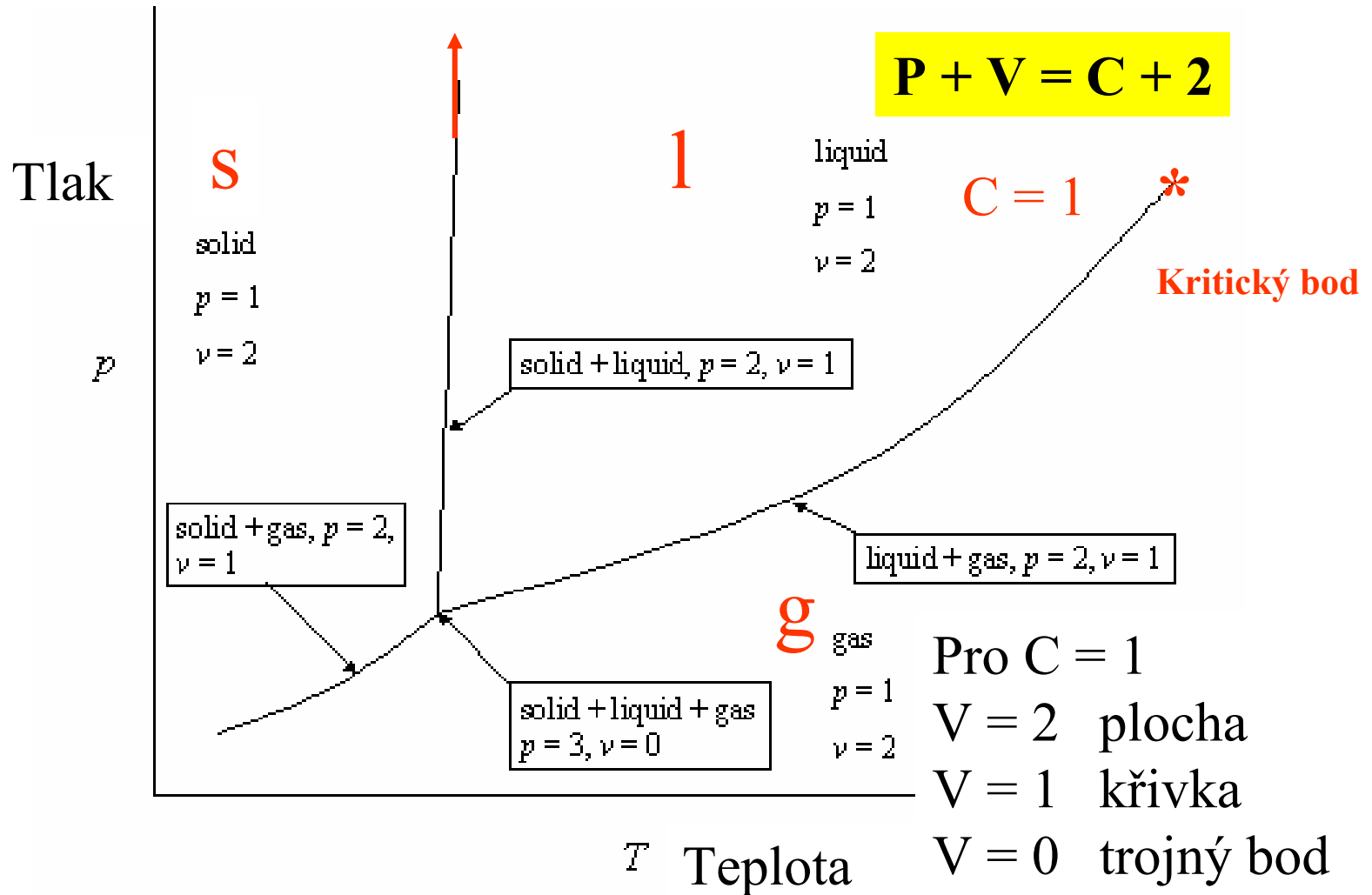
$V = 1$ křivka

$V = 0$ trojný bod

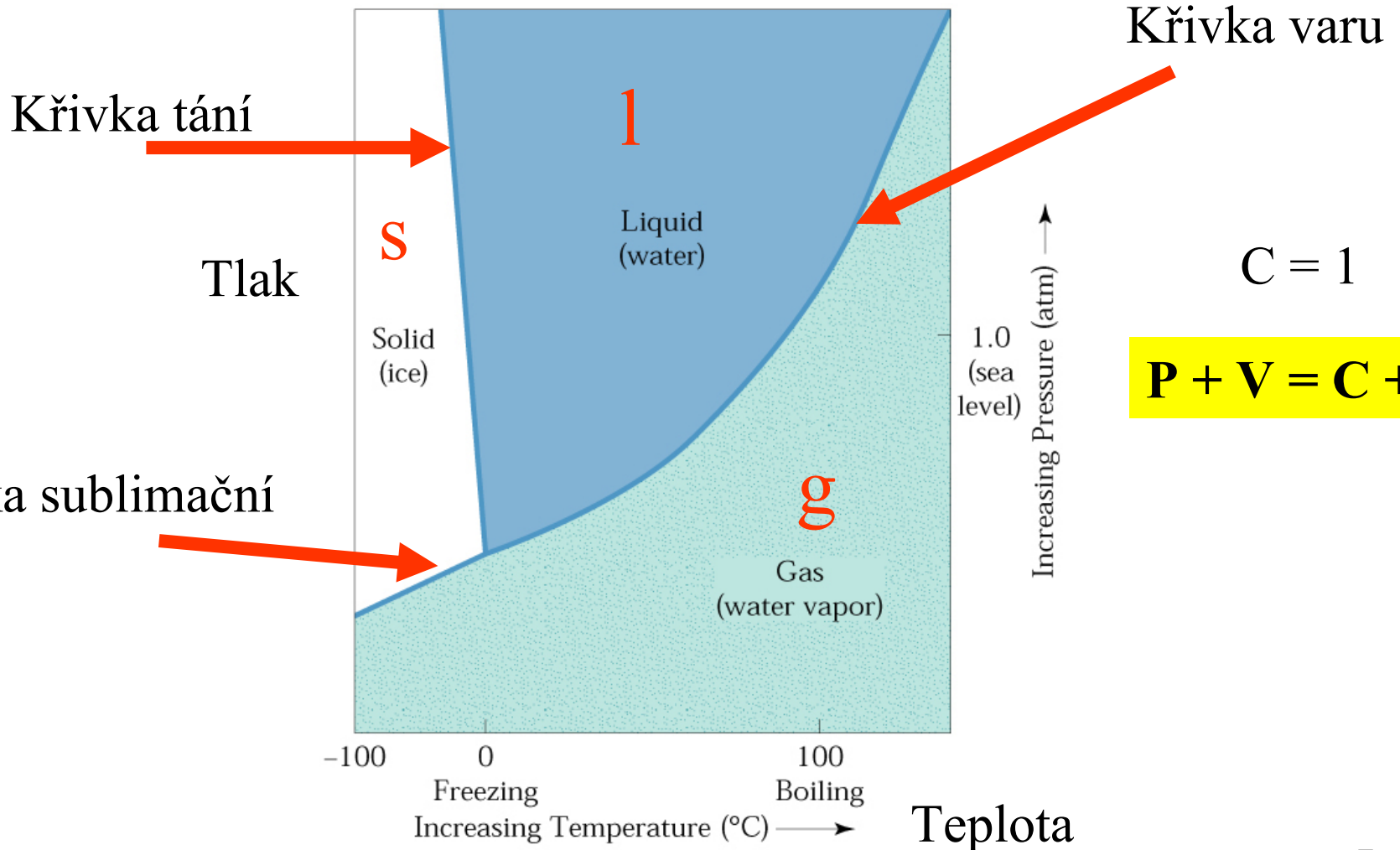

J. Willard Gibbs
(1839-1903)

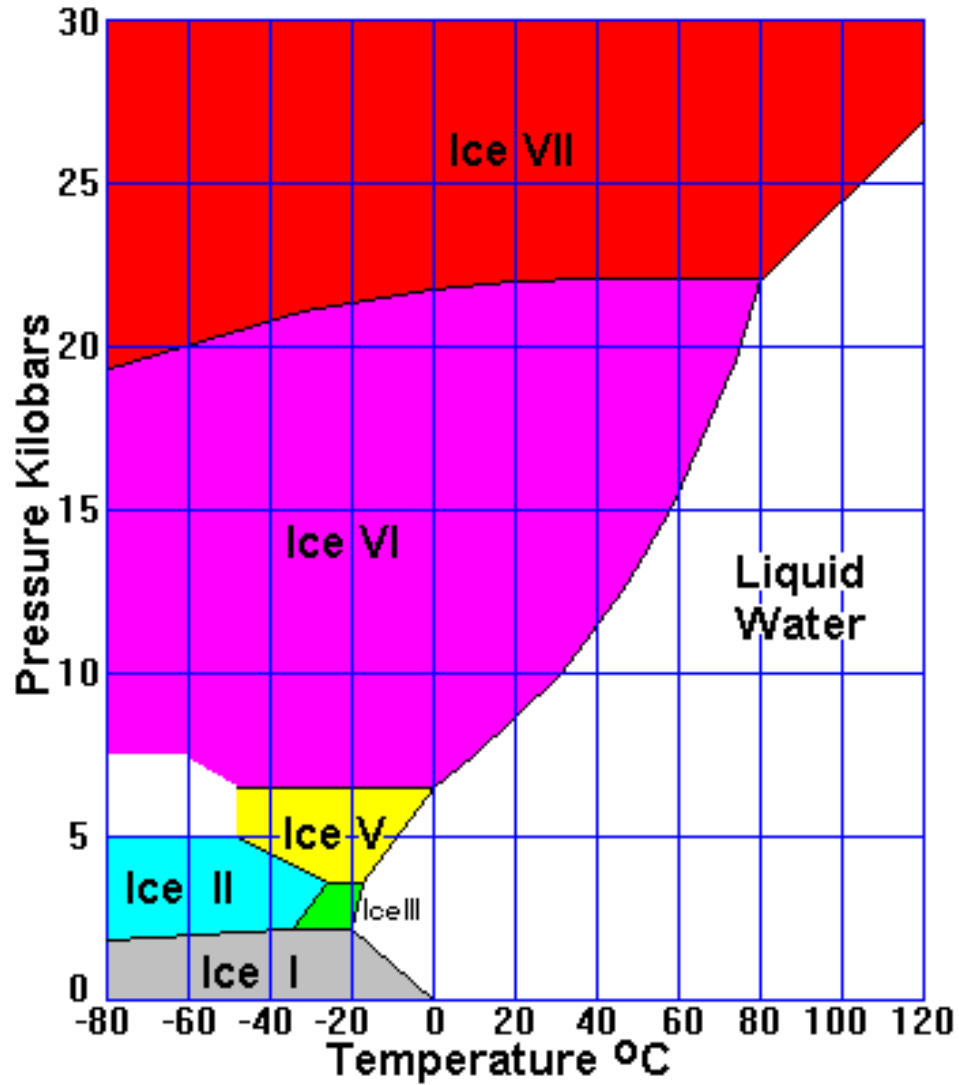
Fázový diagram pro jednosložkovou soustavu

Fázový diagram pro jednosložkovou soustavu

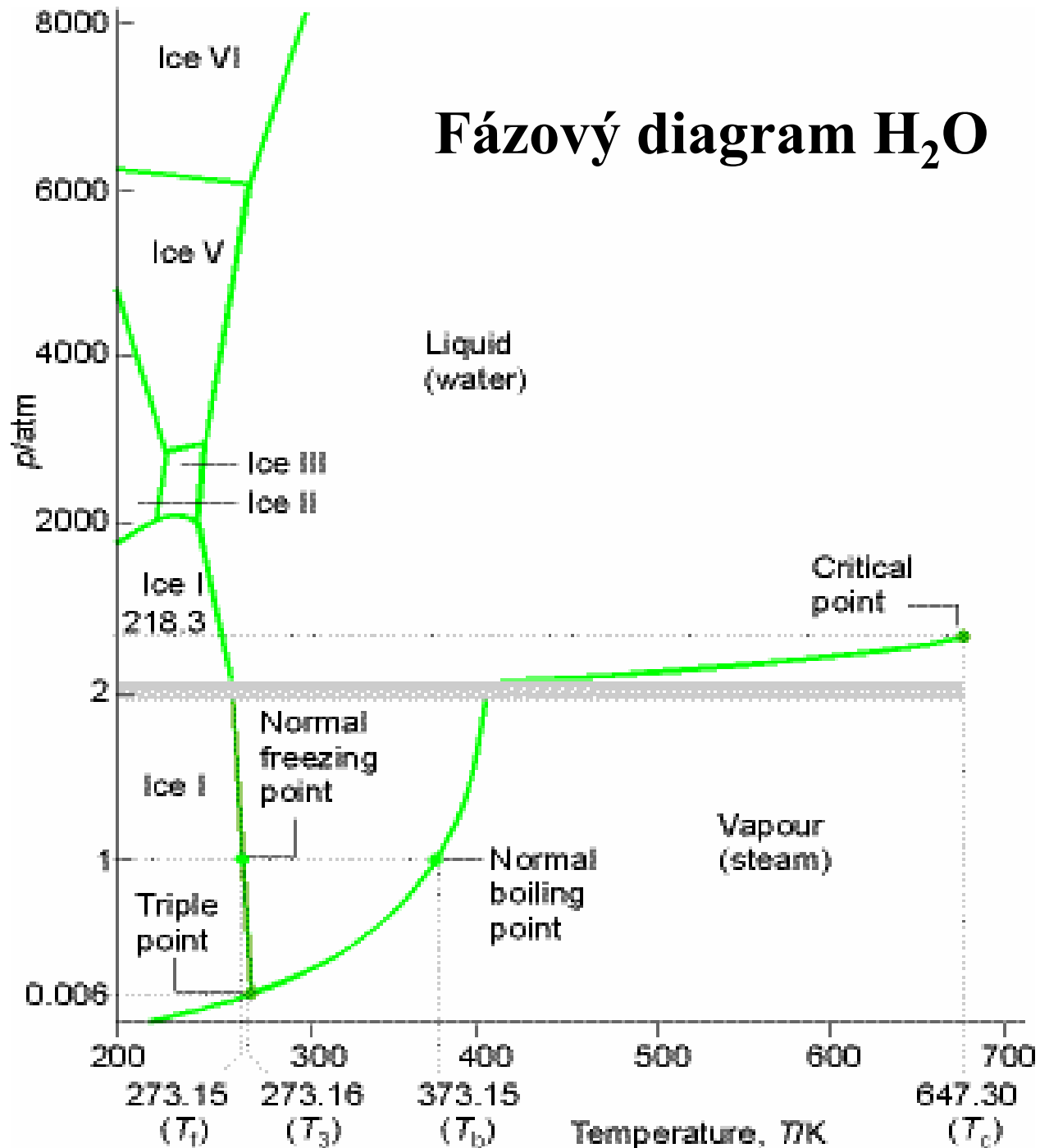

Fázový diagram ledu

Fázový diagram H₂O

Clausius-Clapeyronova rovnice

Clapeyronova rovnice pro fázovou přeměnu

$$\frac{dp}{dT} = \frac{\Delta H_m}{T\Delta V_m}$$

Pro l-g rovnováhu:

- 1) $V_m(g) \gg V_m(l)$, pak $\Delta V_m = V_m(g)$
- 2) $V_m(g)$ ze stavové rovnice id. plynu

$$V_m(g) = \frac{RT}{p}$$

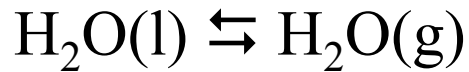
Diferenciální Clausius-Clapeyronova rovnice

$$\frac{d \ln p}{dT} = \frac{\Delta H_m}{RT^2}$$

Integrovaná Clausius-Clapeyronova rovnice

$$\ln \left(\frac{p_2}{p_1} \right) = \frac{-\Delta H}{R} \left(\frac{1}{T_2} - \frac{1}{T_1} \right)$$

Změna tenze par vody s teplotou

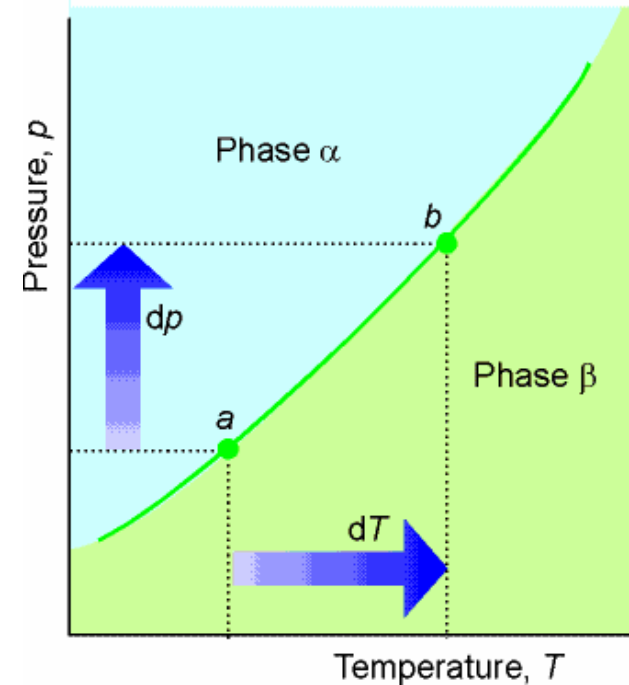

$$\Delta H^0_{\text{výp}} = 40.66 \text{ kJ mol}^{-1}$$

$$K_p = P_{\text{H}_2\text{O}}$$

Clausius-Clapeyronova rovnice

$$\ln \left(\frac{P_2}{P_1} \right) = \frac{-\Delta H}{R} \left(\frac{1}{T_2} - \frac{1}{T_1} \right)$$

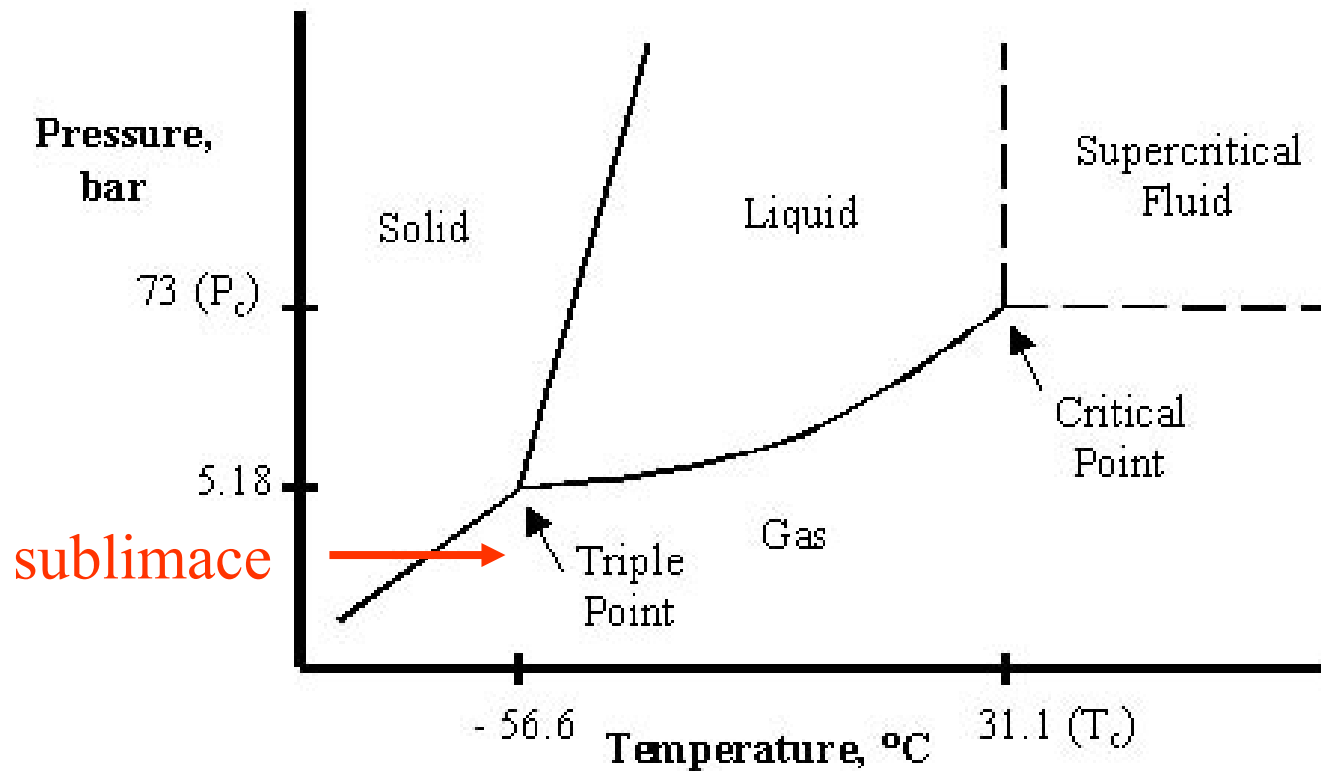
$$\ln \frac{K_2}{K_1} = \ln P_T = \frac{\Delta H_{vap}^0}{R} \left(\frac{1}{T_b} - \frac{1}{T} \right)$$

$$\ln P_T = \frac{40,660 \text{ Jmole}^{-1}}{8.315 \text{ JK}^{-1}\text{mole}^{-1}} \left(\frac{1}{373 \text{ K}} - \frac{1}{323 \text{ K}} \right) = -2.03$$

$$P_{323} = e^{-2.03} = 0.131 \text{ atm}$$

Tlak nasycené vodní páry při 50 °C = 323 K

Fázový diagram CO₂

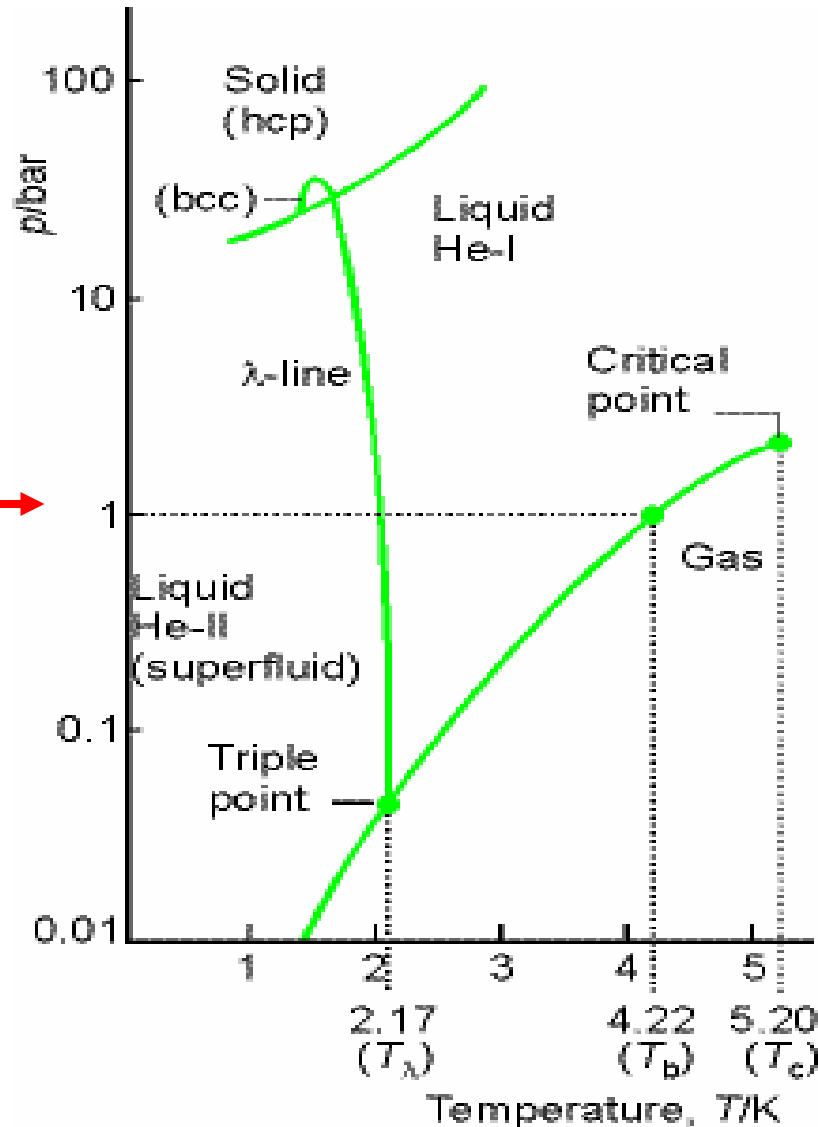
Phase Diagram for carbon dioxide.

Fázový diagram He

He nelze převést do pevného stavu za normálního atmosferického tlaku

He nemá trojný bod koexistence g-l-s fází

Fázový diagram pro dvousložkovou soustavu

$$C = 2, P + V = 4$$

$$V = 4 - P$$

Minimálně $P = 1$

$$V_{\max} = 3 (T, p, x)$$

Třírozměrný diagram

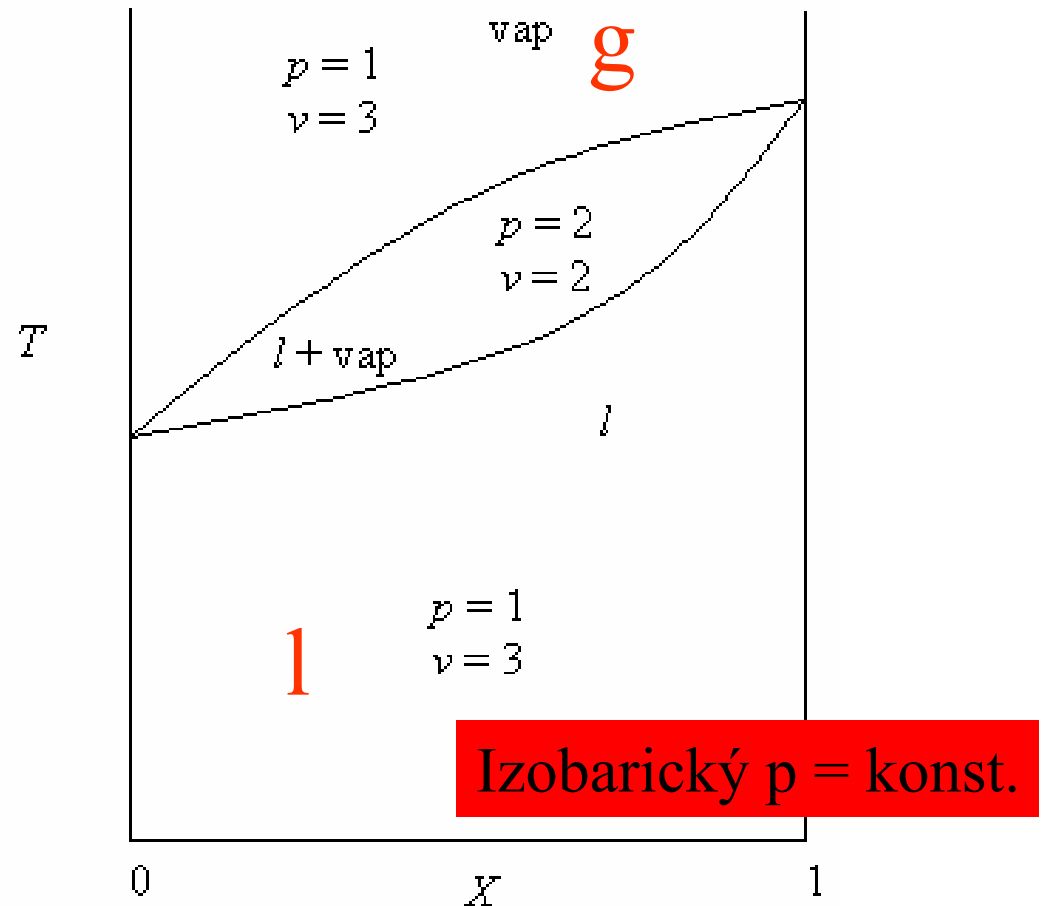
$$V = 2$$

Izotermický $T = \text{konst.}$

p na x

Izobarický $p = \text{konst.}$

T na x

Směs dvou kapalin

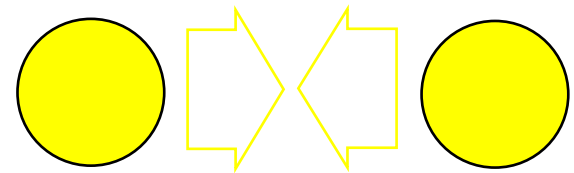
Ideální chování dvou kapalin:

vdW interakce **A-A**, **B-B** a **A-B**
jsou přibližně stejné

Chemicky podobné látky

$$\Delta H_{\text{rozp}} = 0 \quad \Delta V_{\text{rozp}} = 0$$

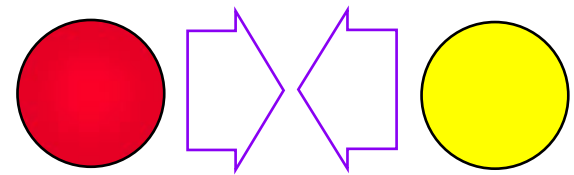

Neideální chování kapalin: vdW

interakce **A-A**, **B-B** a **A-B**

jsou různé

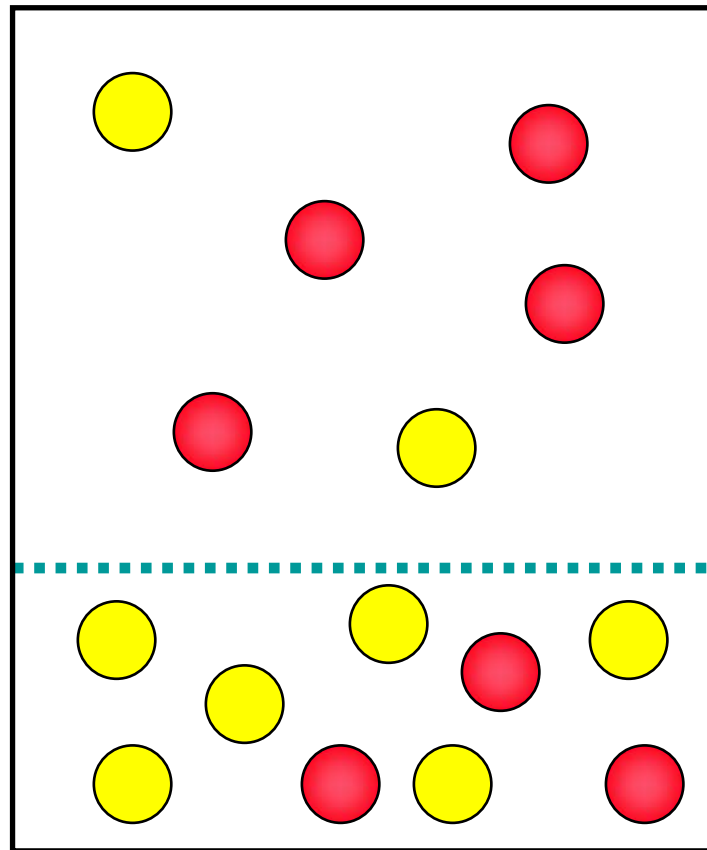
$$\Delta H_{\text{rozp}} \neq 0 \quad \Delta V_{\text{rozp}} \neq 0$$

Rovnováha $l \leftrightarrow g$ ve směsi dvou kapalin

- Obě fáze jsou směsí **A** a **B**.
- x_A, x_B molární zlomky v l.
- y_A, y_B molární zlomky v g.
- p_A, p_B parciální tlaky v g.

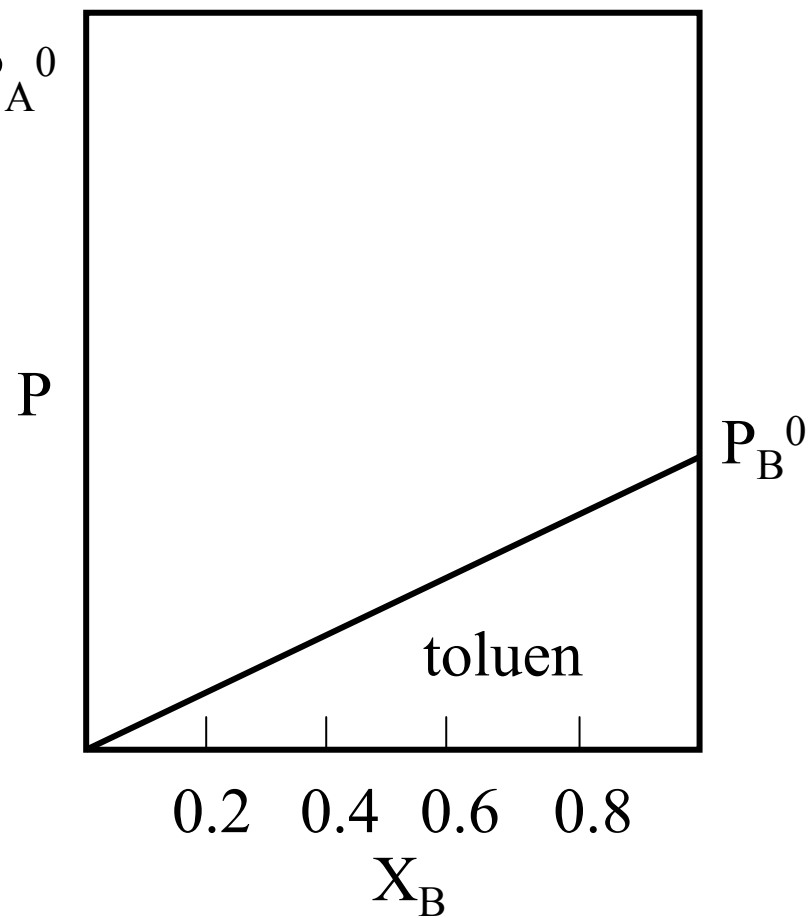
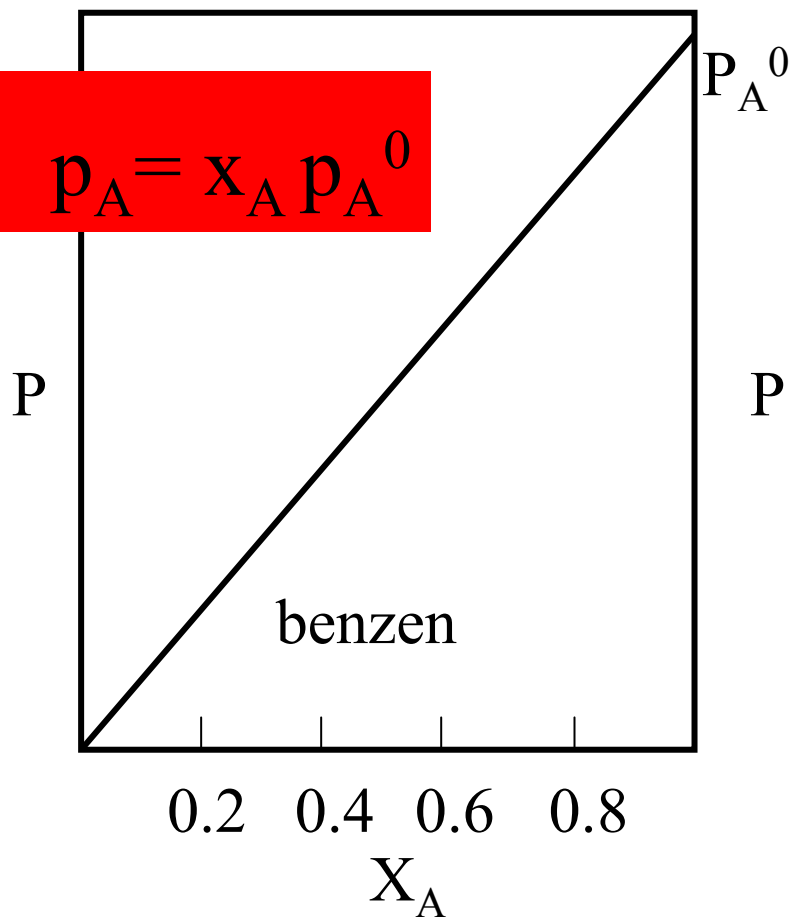

Tlak par v závislosti na složení kapalné fáze

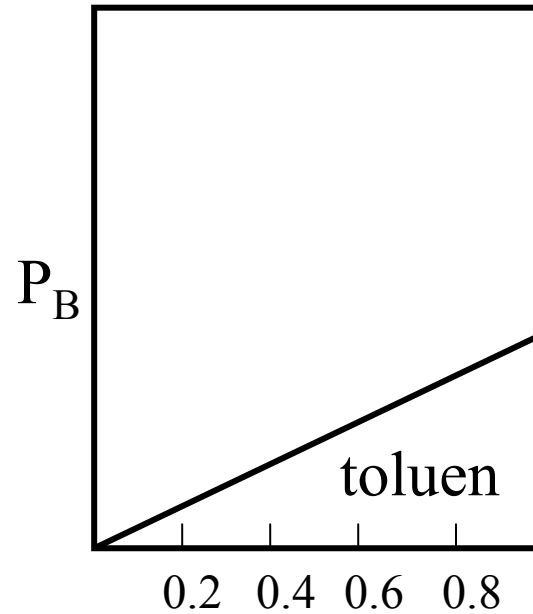
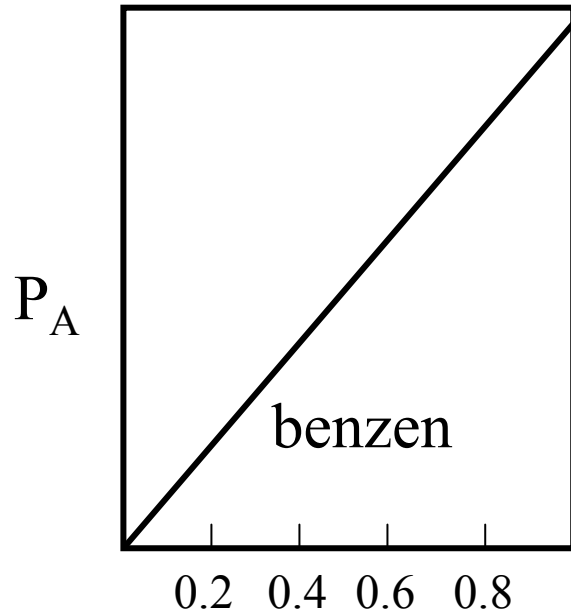
Těkavější složka = vyšší tenze par

Izotermický $T = \text{konst.}$

Raoult $p_A = x_A p_A^0$

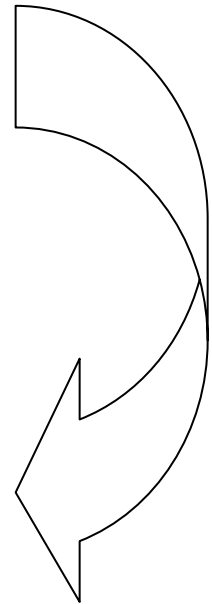
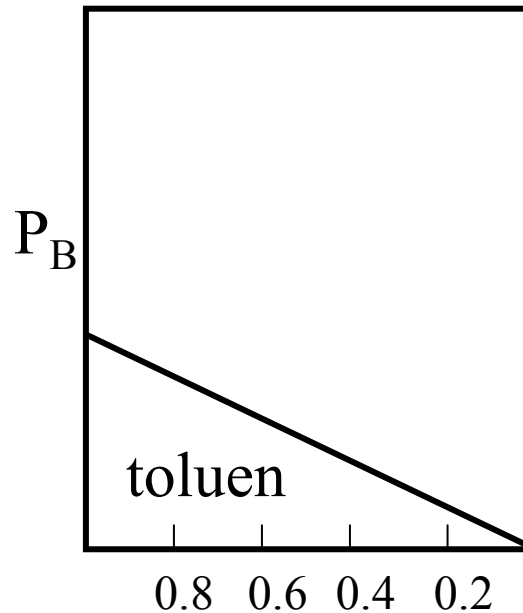

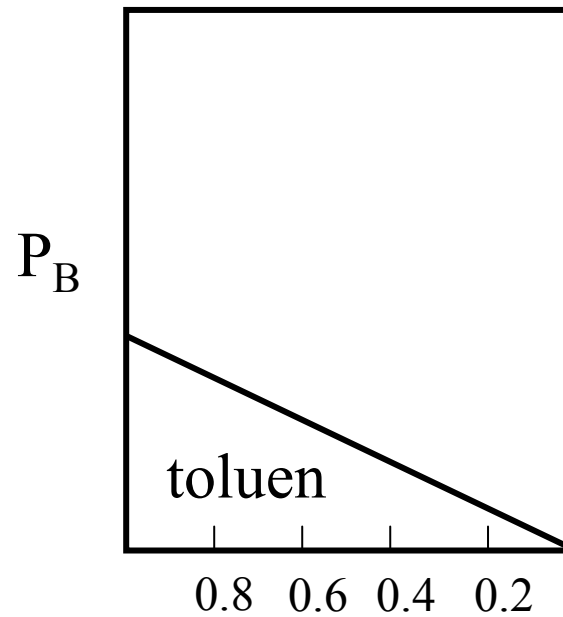
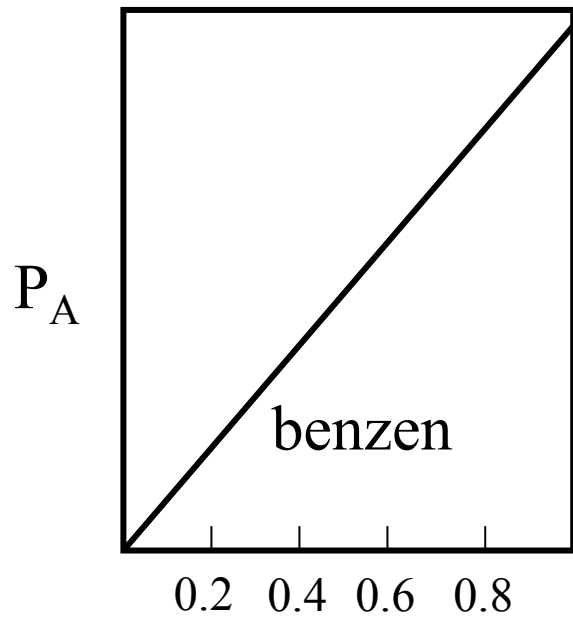
Tlak par v závislosti na složení kapalné fáze

X_i

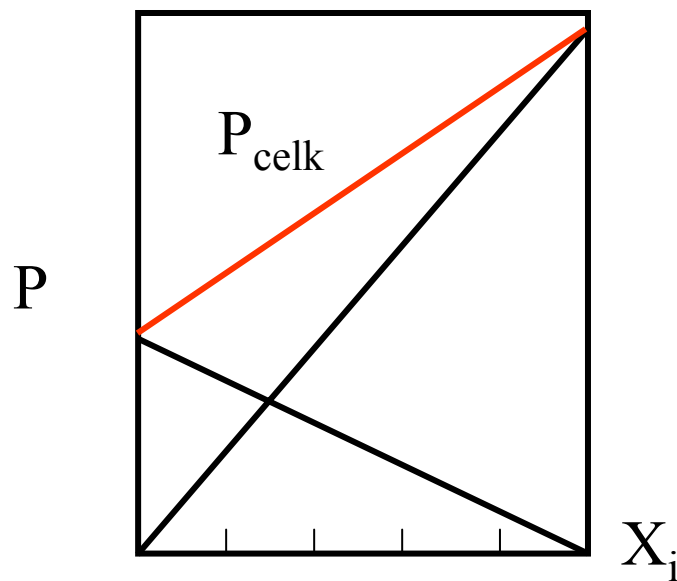
$$X_{\text{benz}} + X_{\text{tol}} = 1$$

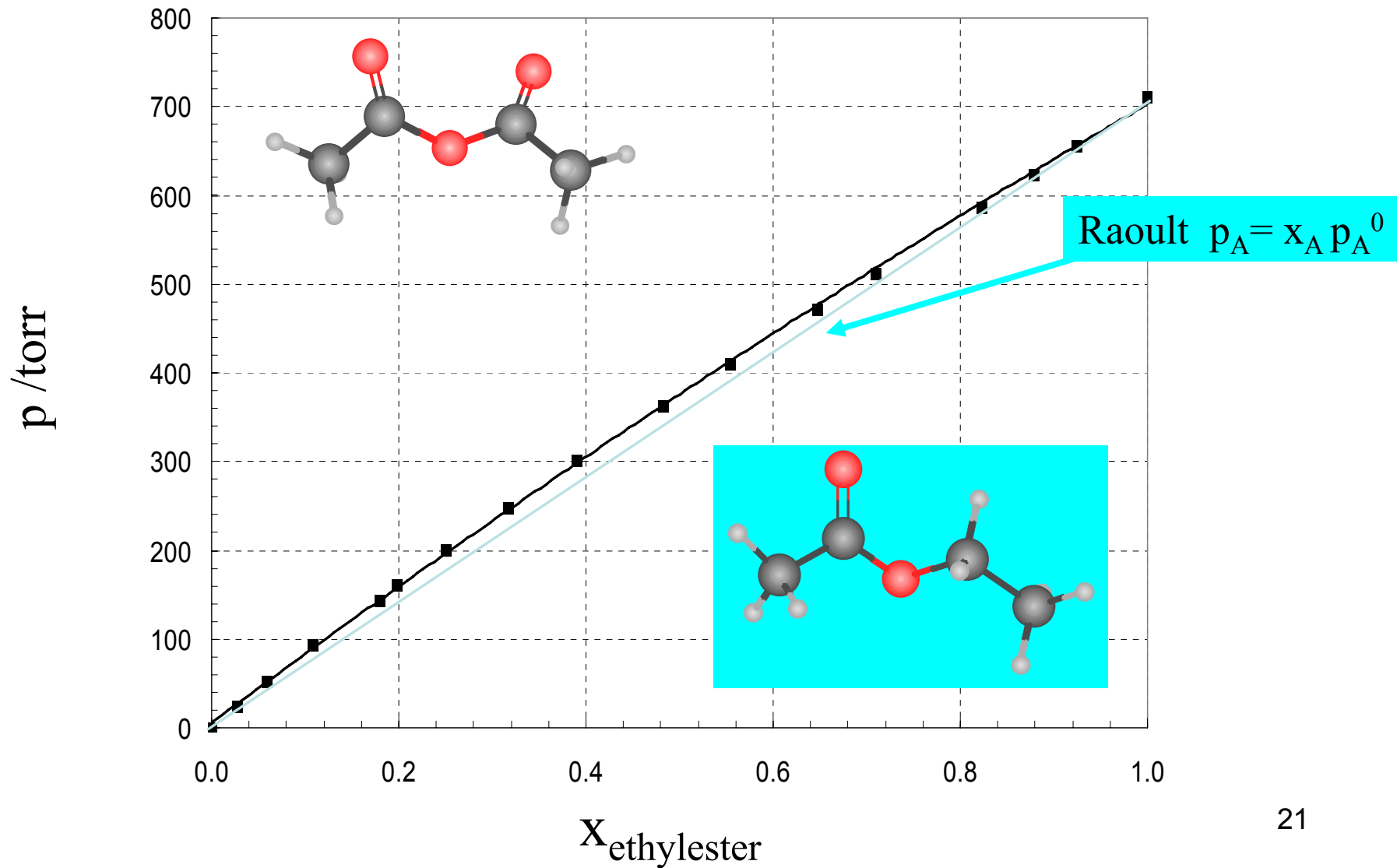

X_i

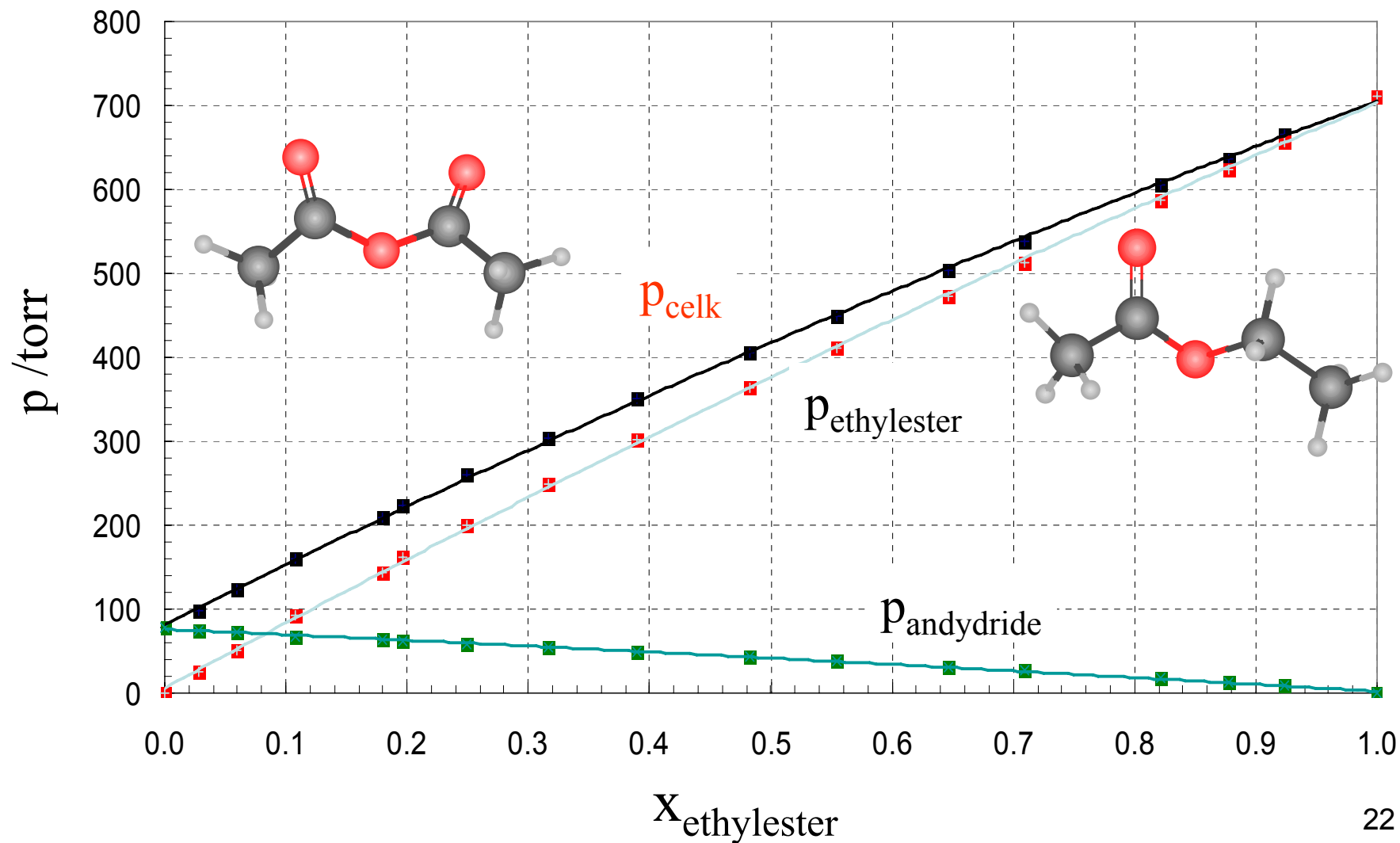
$$P_{\text{benz}} + P_{\text{tol}} = P_{\text{celk}}$$

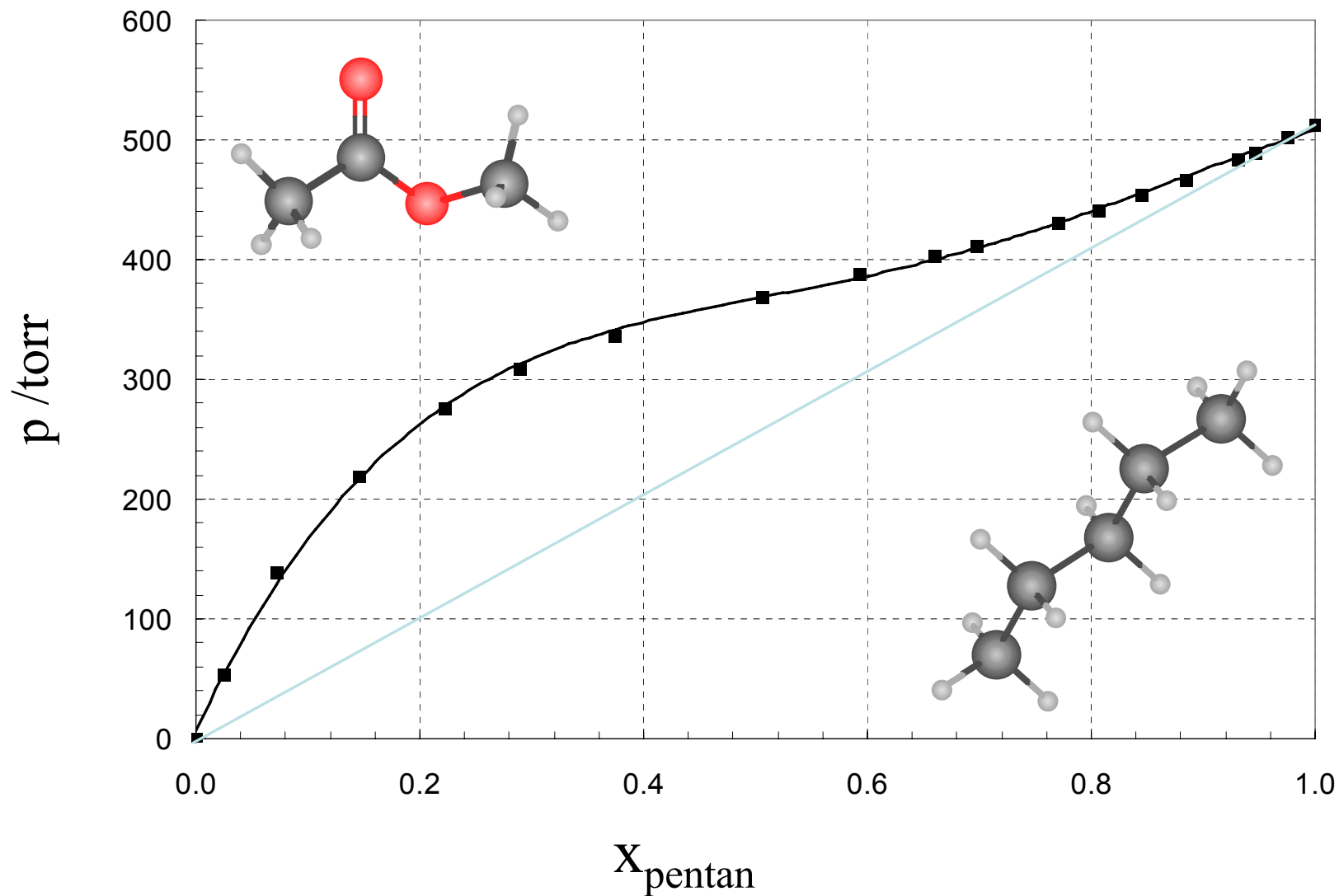
Ethylester kys. octové v anhydridu kys. octové

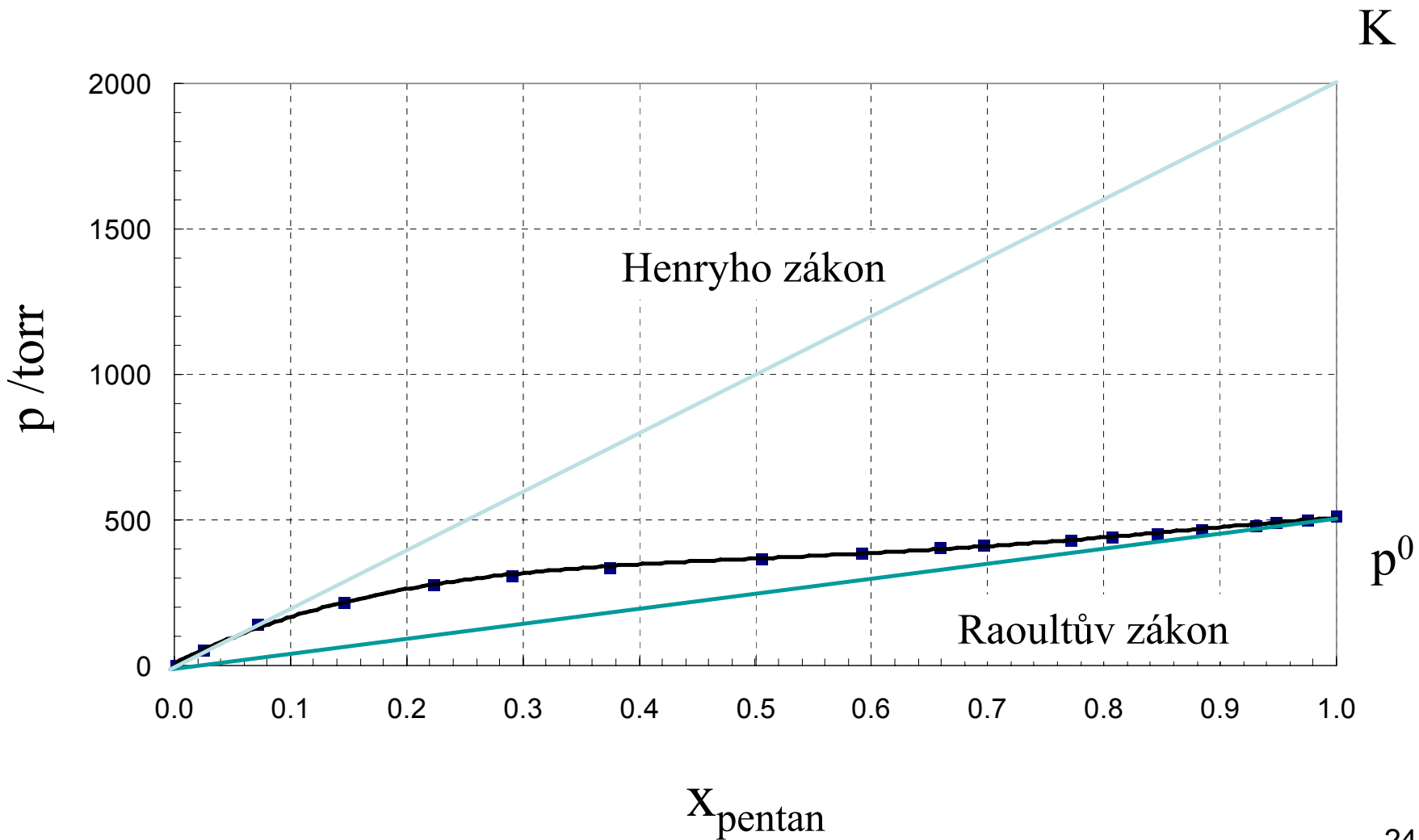
Ethylester a anhydrid kys. octové

n-Pentan v methylesteru kys. octové

Raoultův a Henryho zákon

Raoultův zákon

Tlak nasycené páry složky nad roztokem se mění lineárně s molárním zlomkem látky v roztoku.

$$p_A = x_A p_A^0$$

Raoultův zákon platí nejpřesněji pro $x_A \rightarrow 1$

Platí pro chemicky podobné látky

Henryho zákon

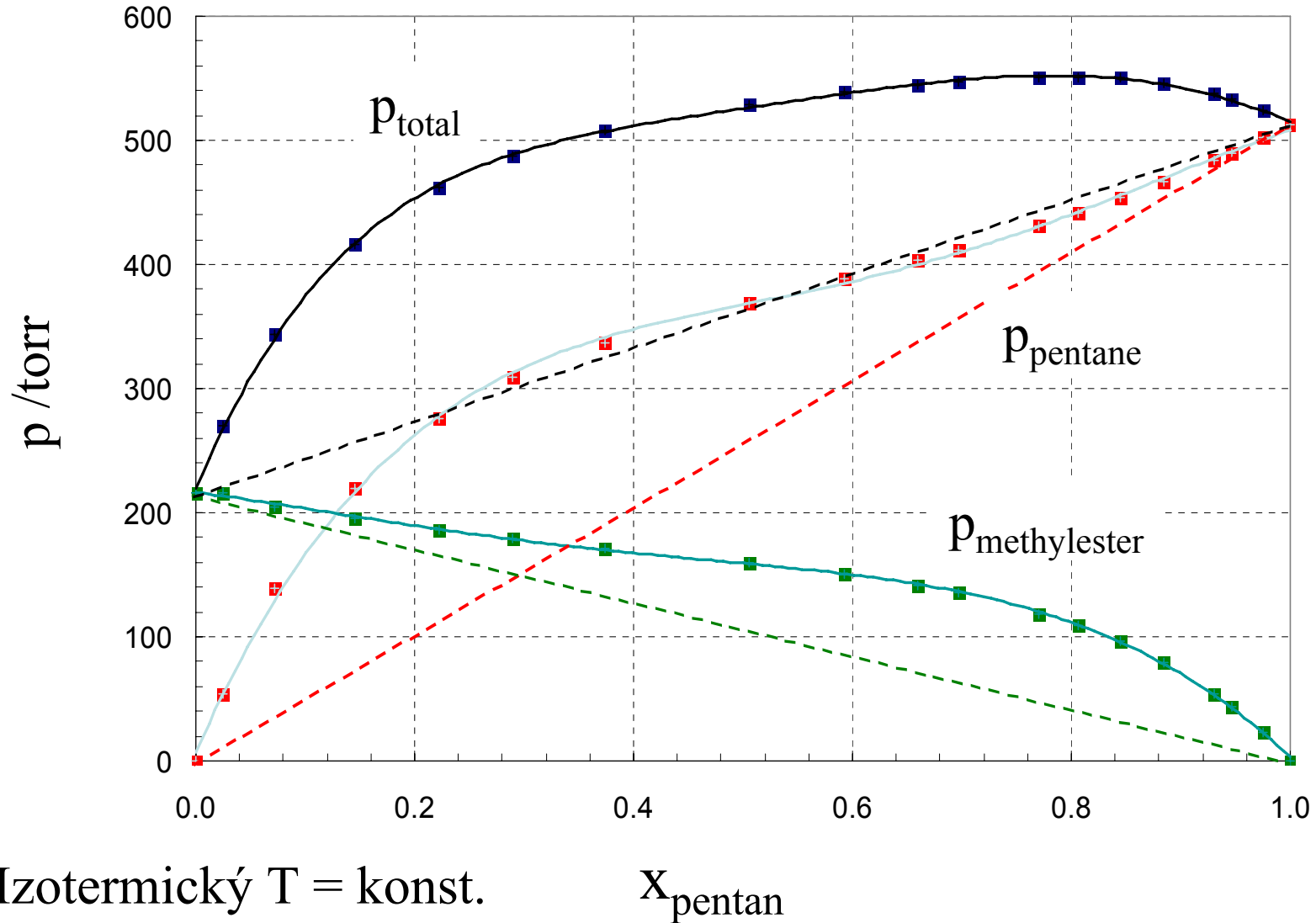
Molární rozpustnost je úměrná parciálnímu tlaku složky and roztokem. Tlak páry složky je úměrný molárnímu zlomku v roztoku.

$$S = k_H p_A \qquad p_A = x_A K_A$$

Henryho zákon platí nejpřesněji pro $x_A \rightarrow 0$

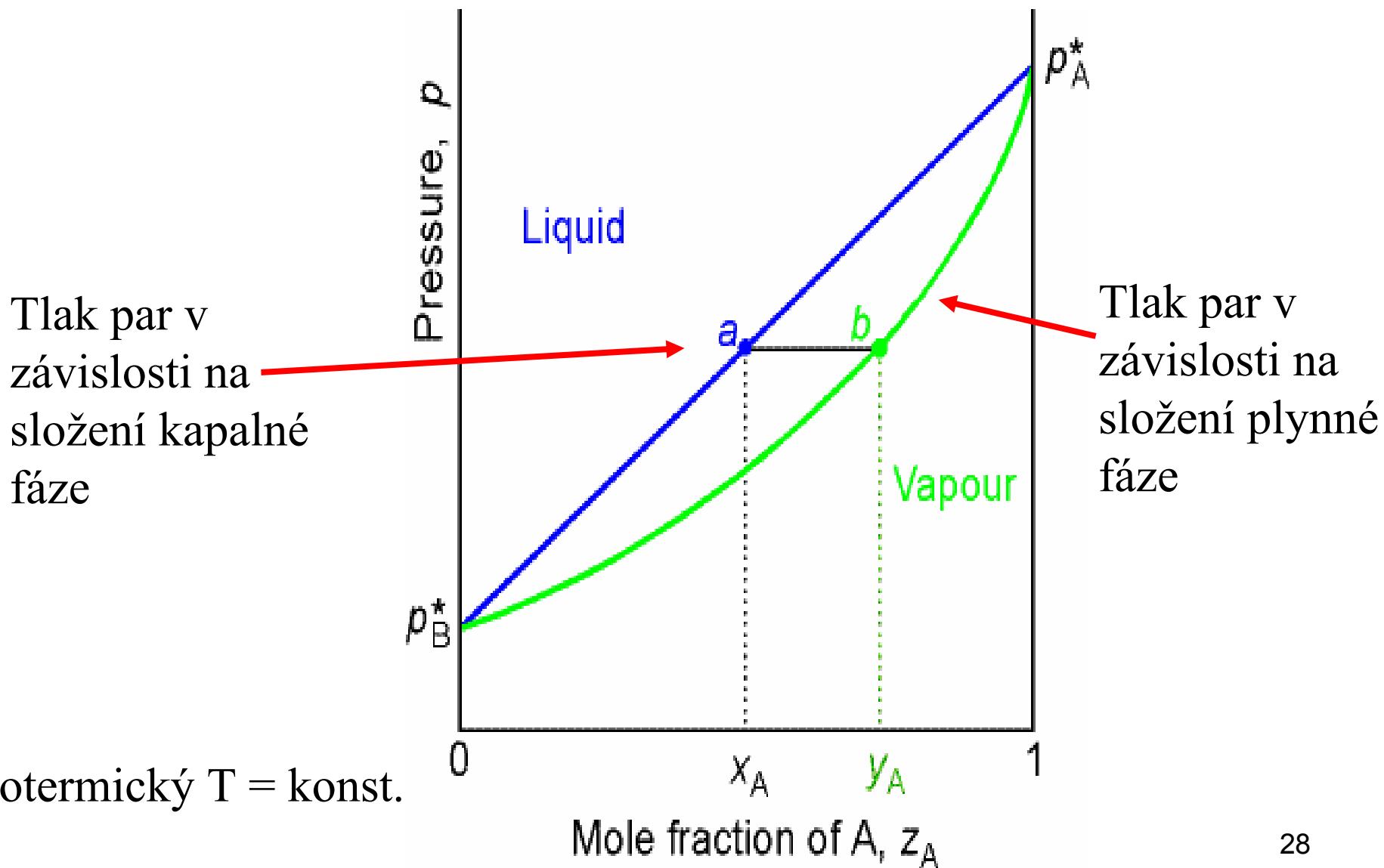
K_A hypotetický tlak par čisté A, kdyby se chovala v čistém stavu stejně jako v nekonečně zředěném roztoku.

n-Pentan a methylester kys. octové

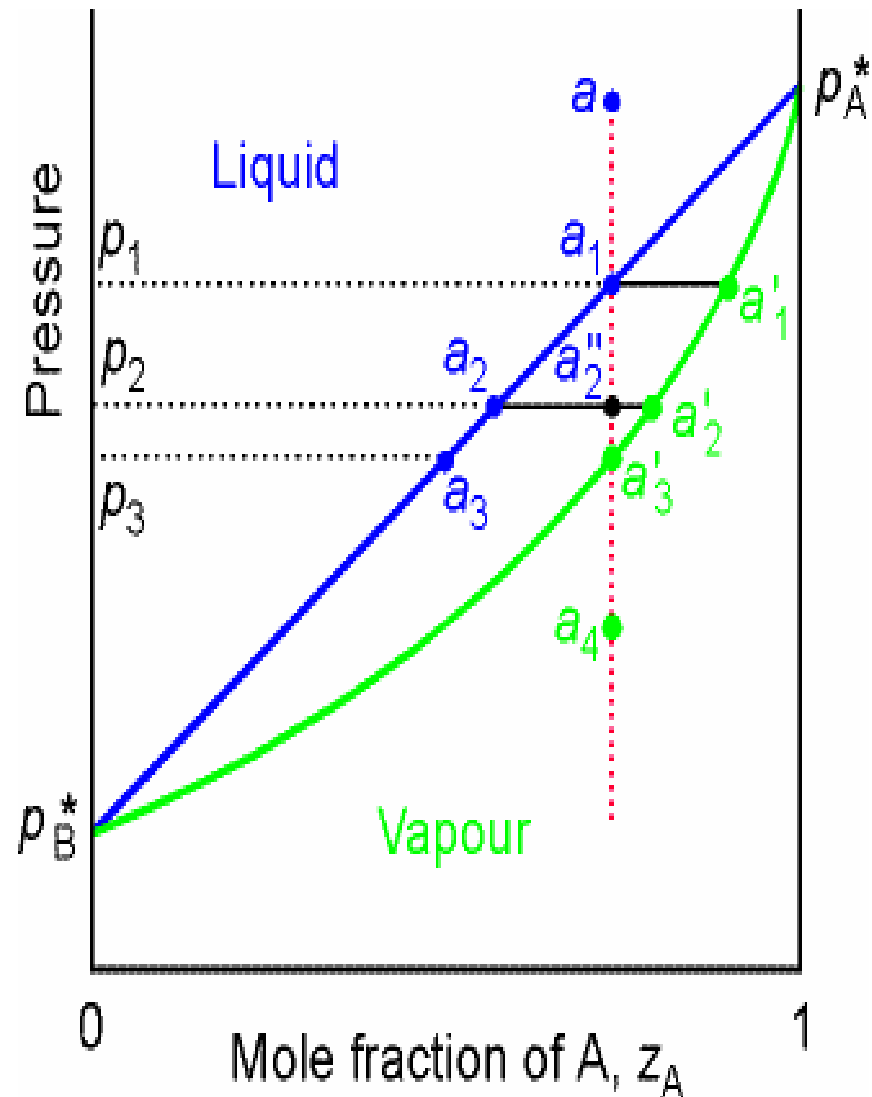

Izotermický $T = \text{konst.}$

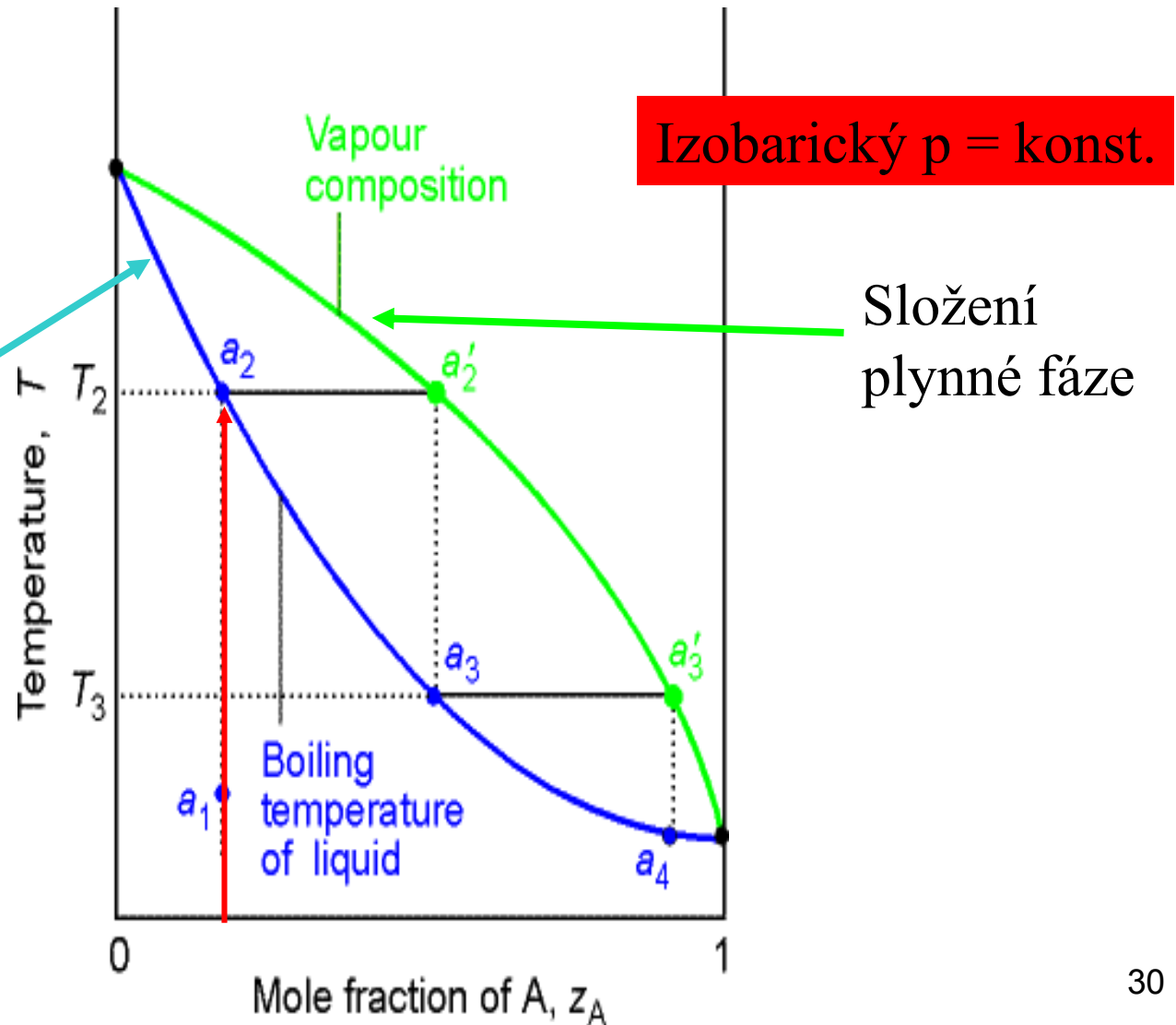
X_{pentan}

Destilace za konst. T snižováním tlaku

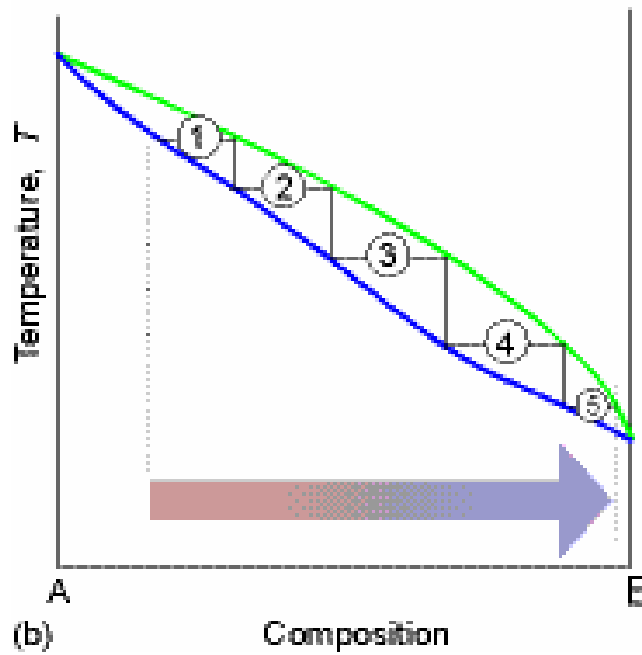
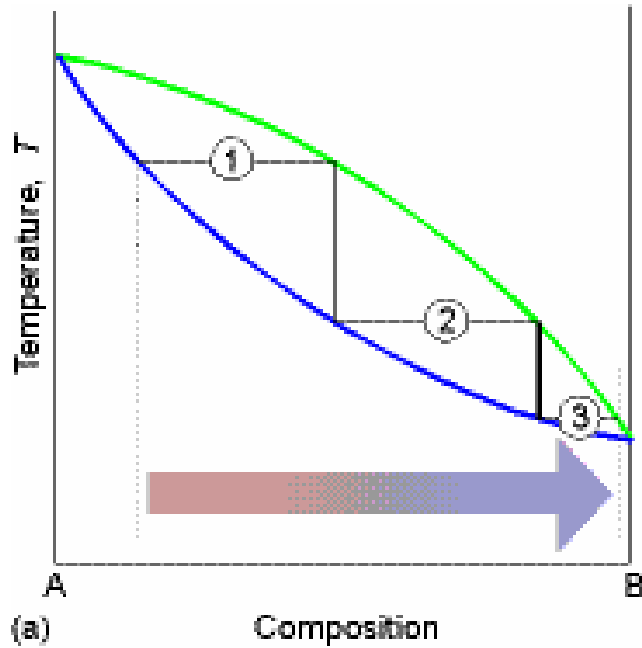

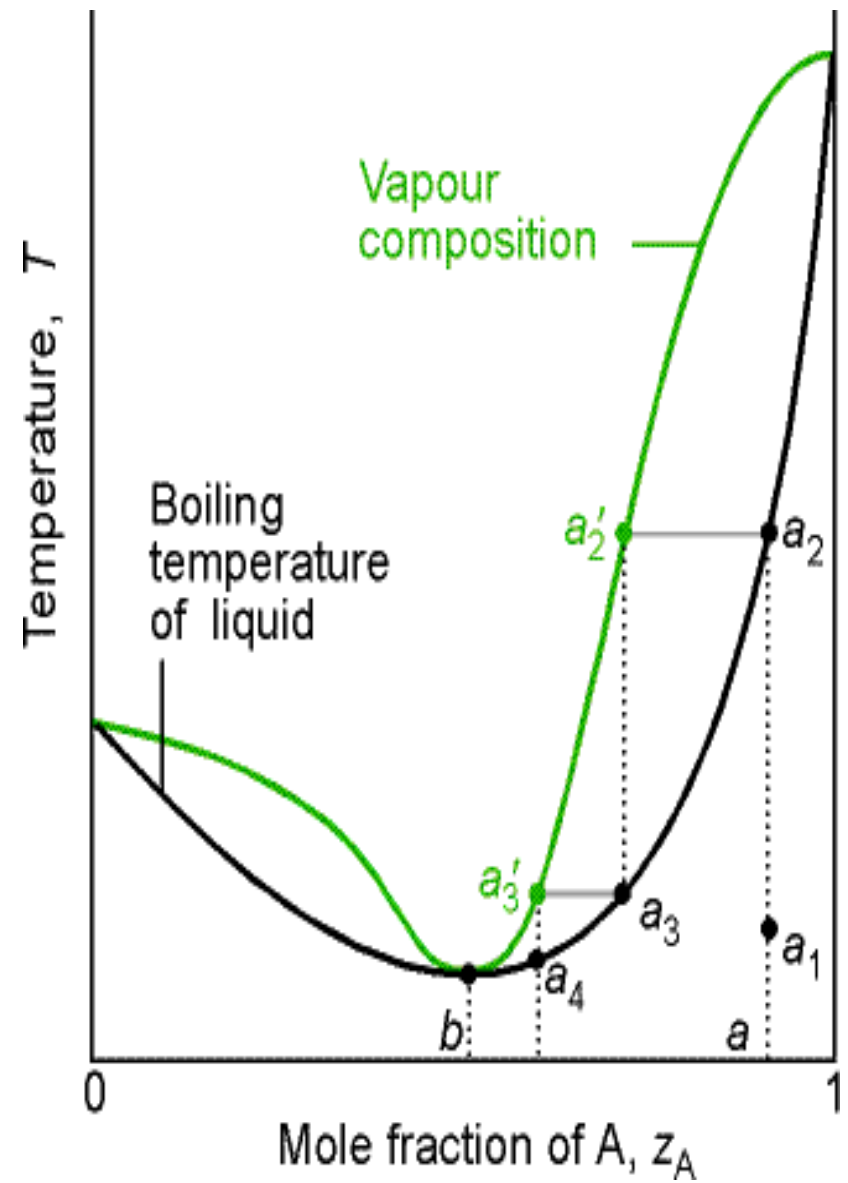
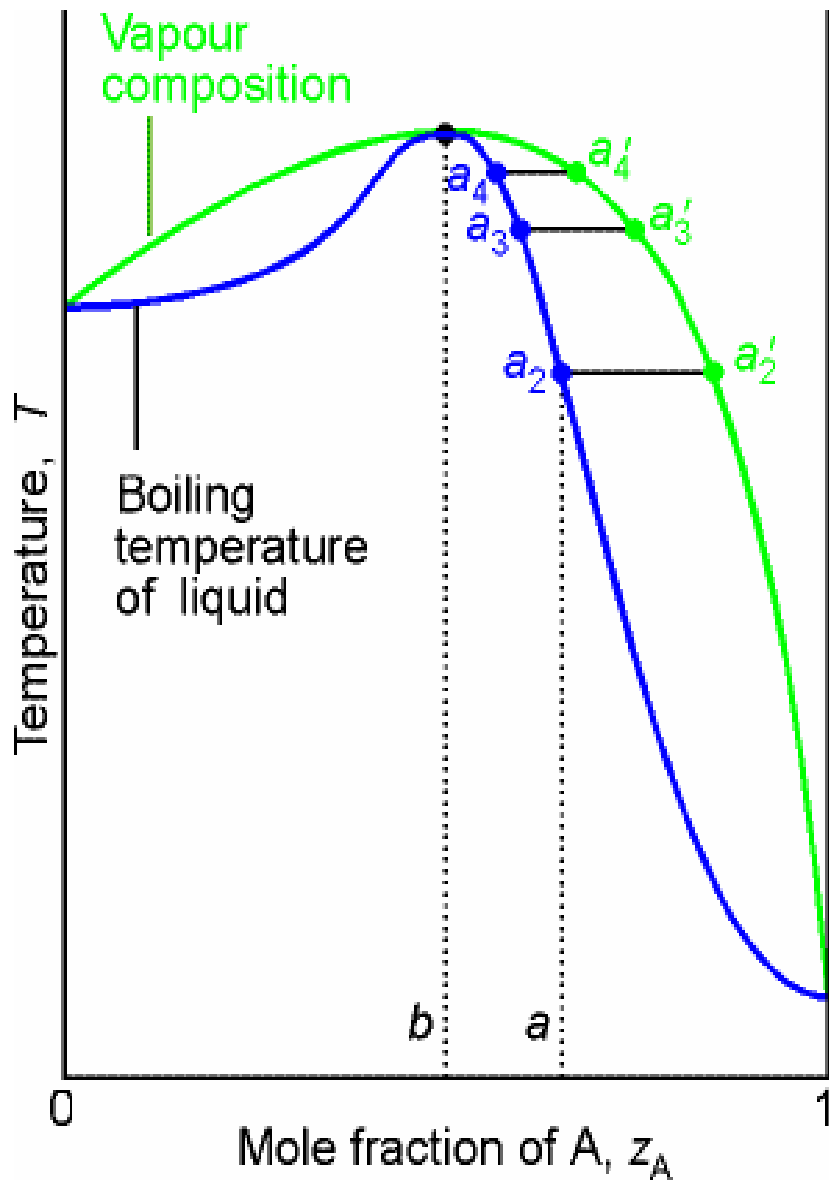
Destilace za konst. p zvyšováním T

Teplota varu v závislosti na složení kapalné fáze

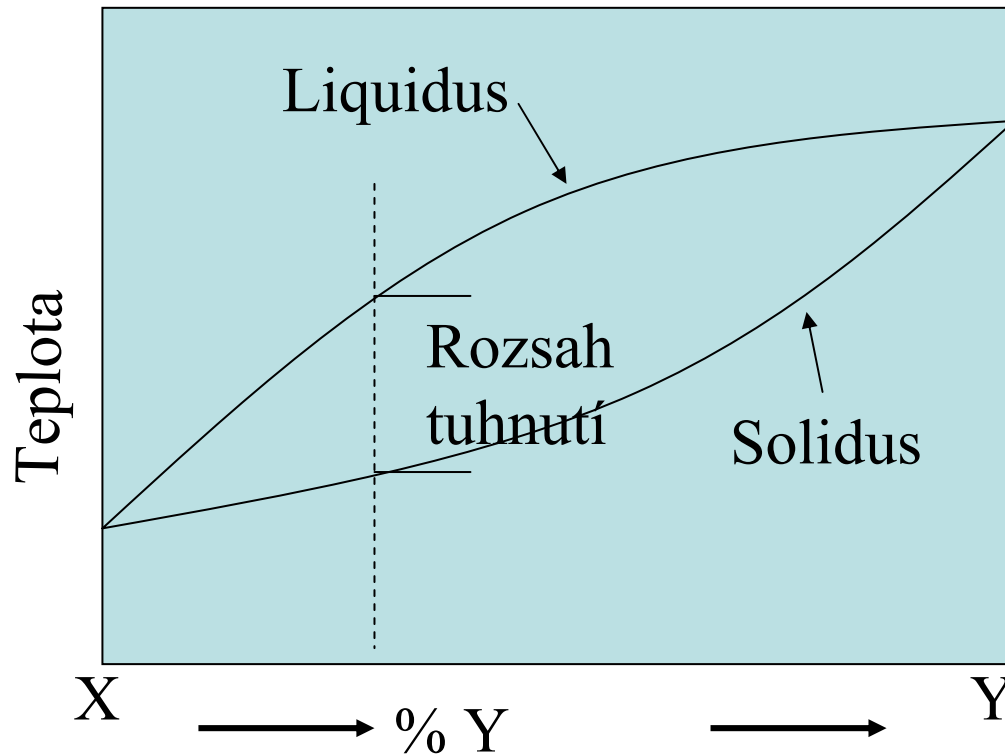
Frakční destilace

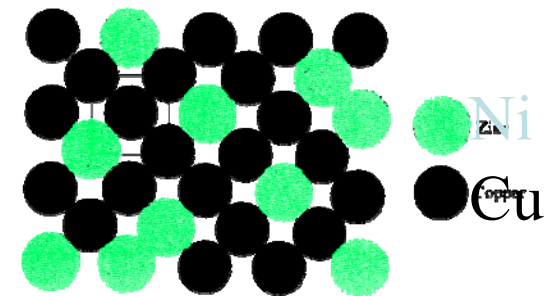

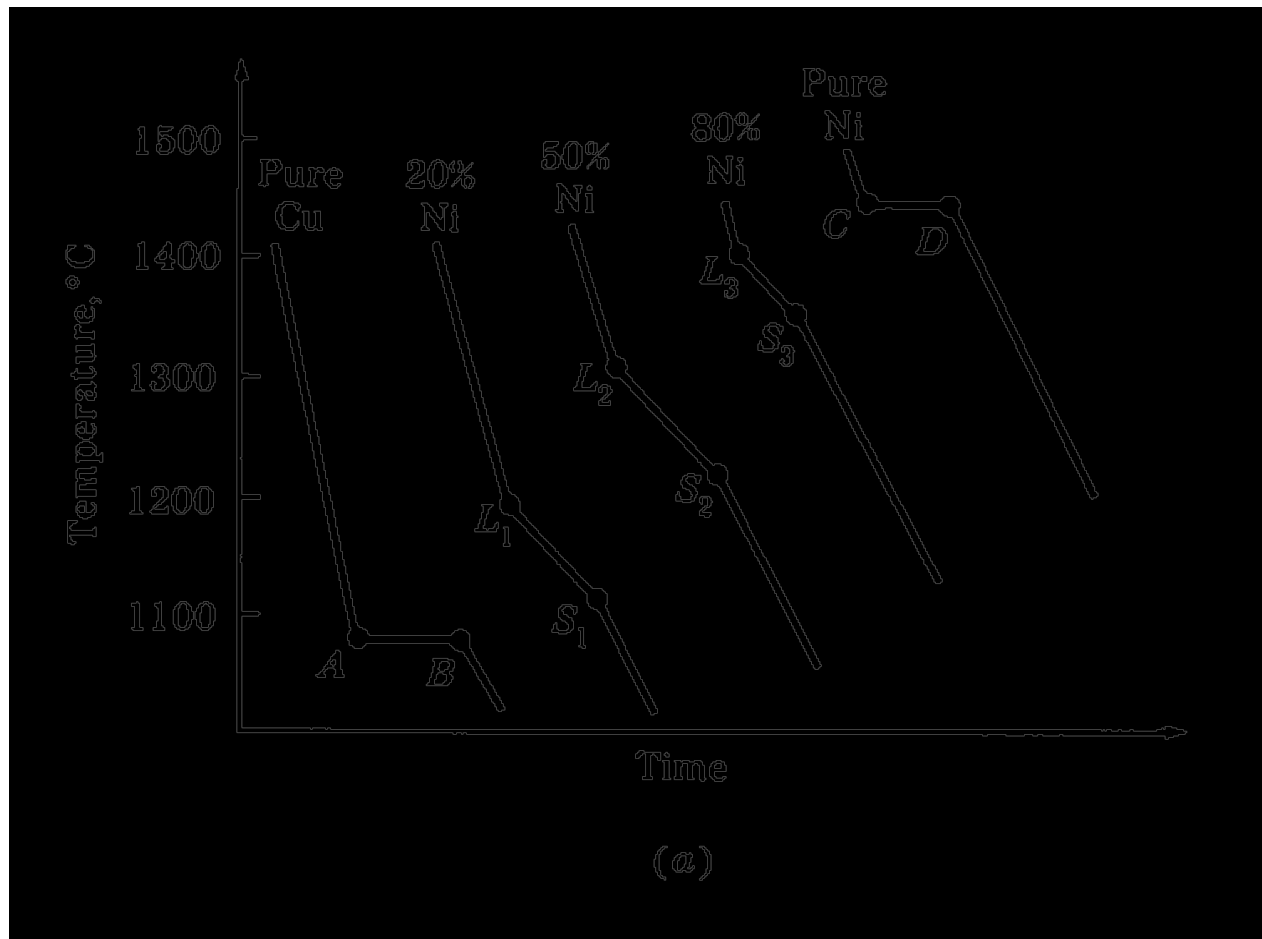
Dvě složky dokonale mísitelní v (l) i (s)

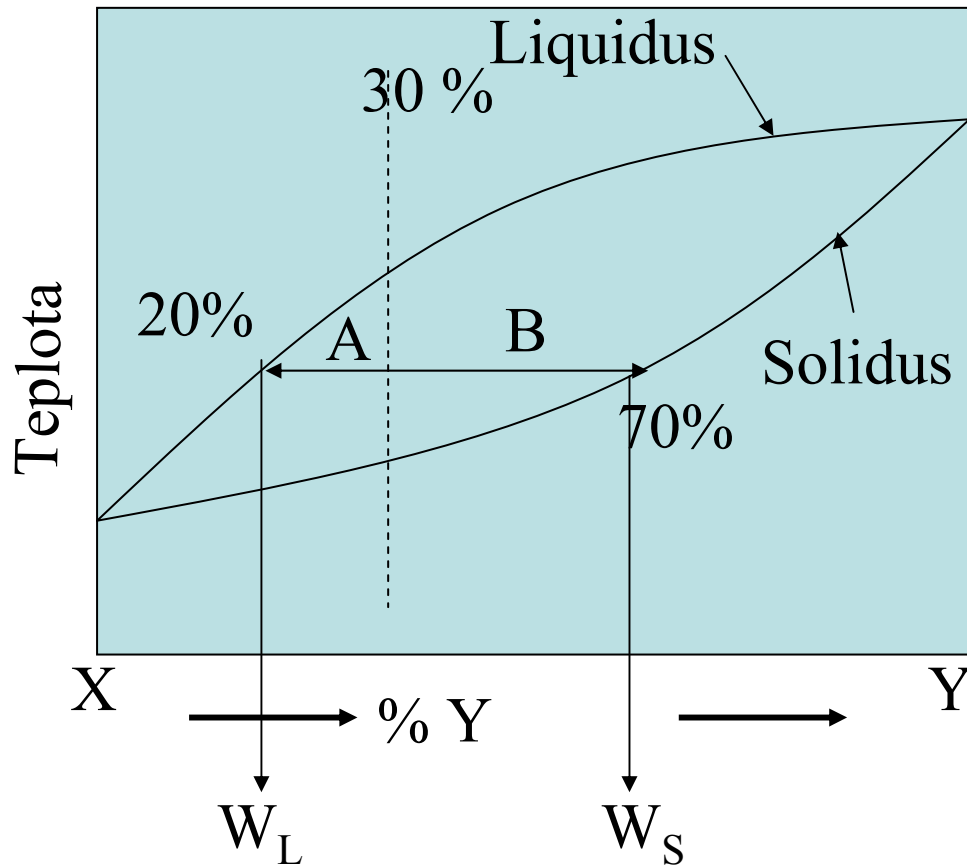
Substituční slitina

Křivky tuhnutí

Pákové pravidlo

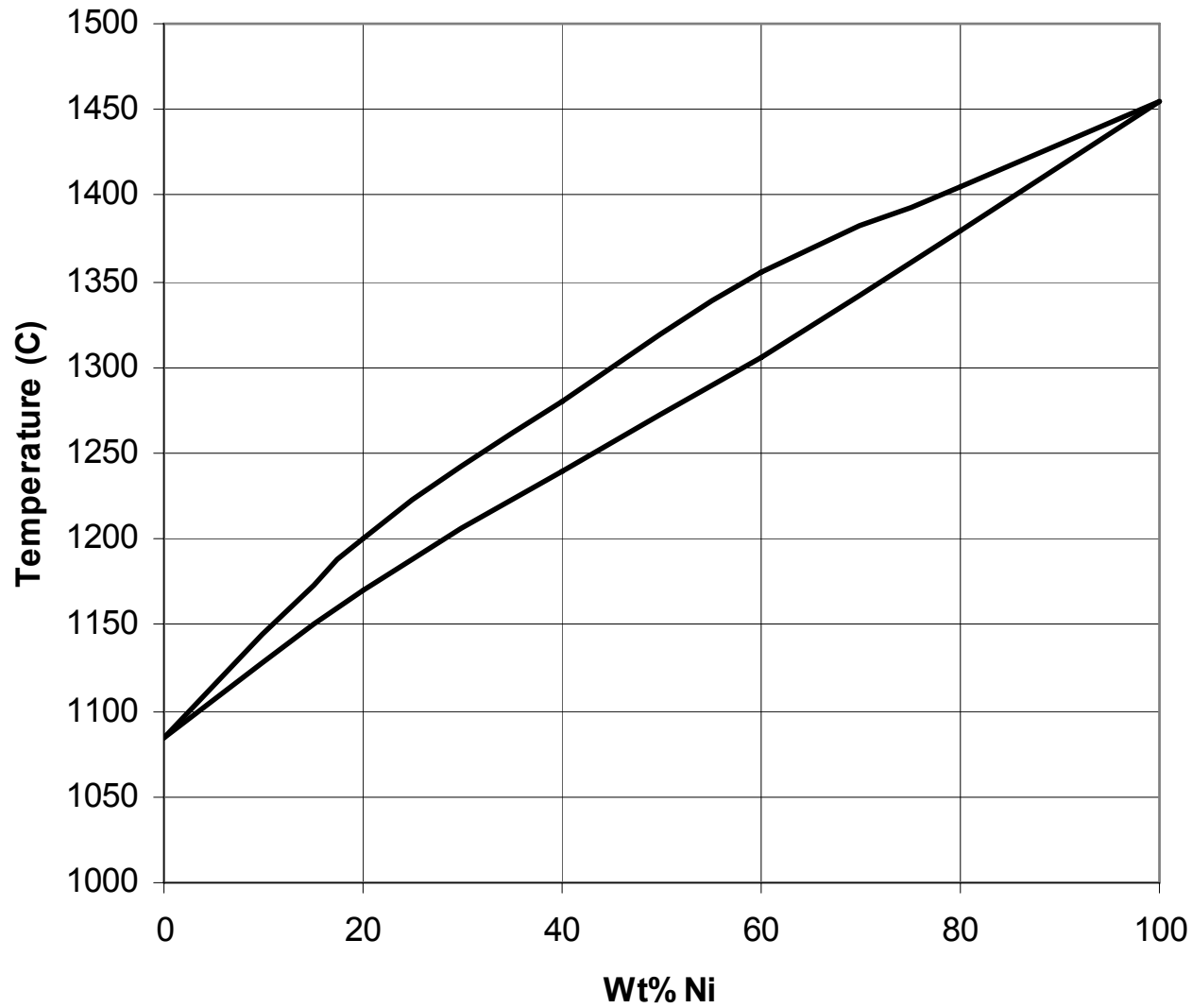
$$W_S = A / (A + B)$$

$$\%W_S = \frac{30 - 20}{70 - 20} * 100$$

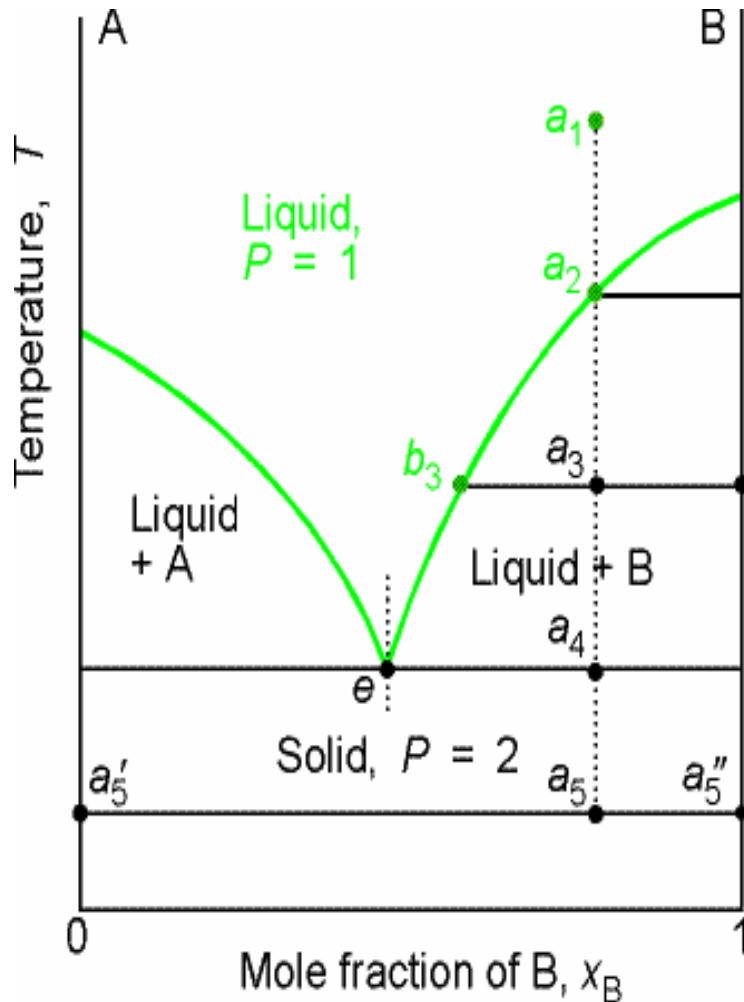
$$W_L = B / (A + B)$$

$$\%W_L = \frac{70 - 30}{70 - 20} * 100$$

Equilibrium Phase Diagram - Cu-Ni

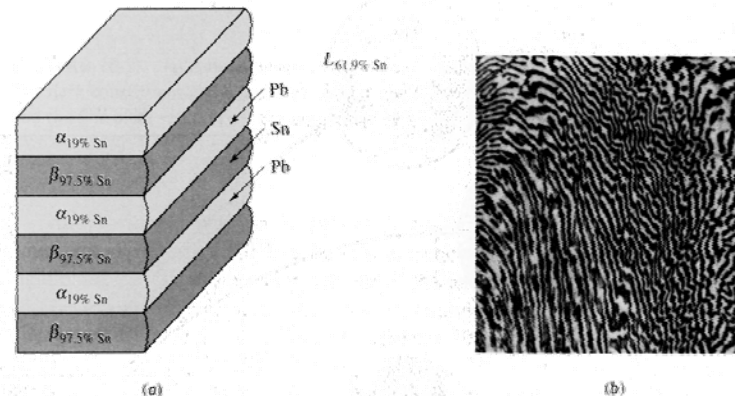
Dvě složky dokonale mísitelní v (l) a dokonale nemísitelné v (s)

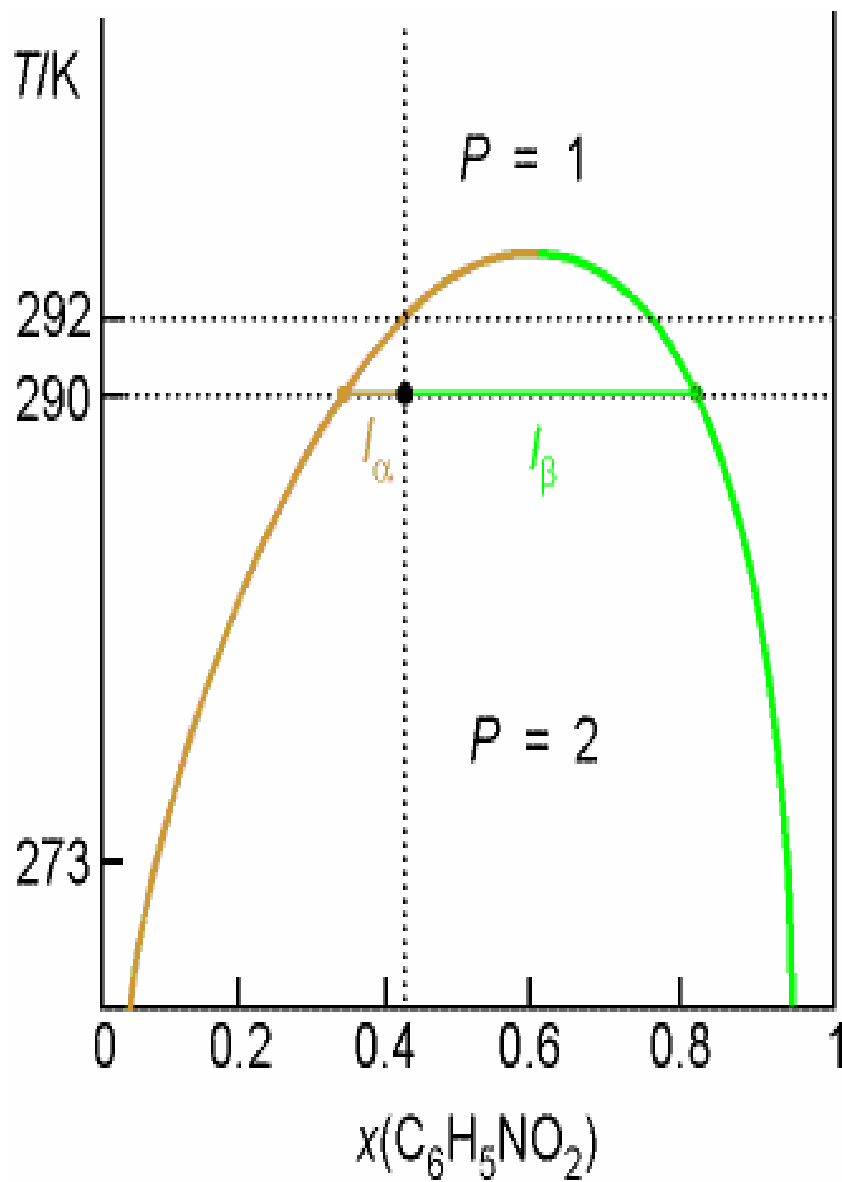

Eutektikum

Při eutektickém složení taje směs při nejnižší teplotě přímo na kapalinu

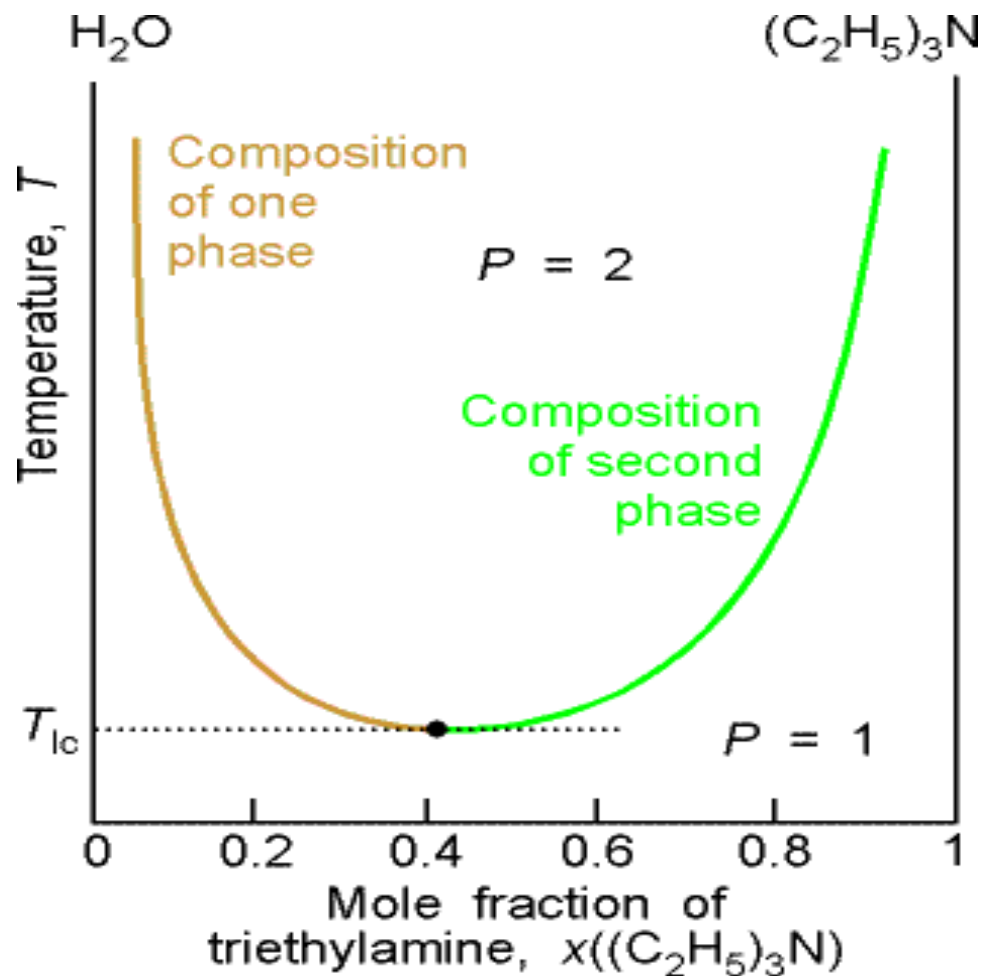
Pb-Sn pájka taje při 183 °C, cín 232 °C a olovo 328 °C

Omezeně mísitelné kapaliny
Hexan- nitrobenzen

Horní kritická teplota

Omezeně mísitelné kapaliny
Voda - triethylamin

Dolní kritická teplota

